

УДК 81'24:79]:373.2.091.2

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2022-99-4>

ОРГАНІЗАЦІЯ МОВЛЕННЕВО-ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ

Швець Тетяна Анатоліївна,
кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії
та методики дошкільної та початкової освіти

Херсонський державний університет

tattishvets@gmail.com

orcid.org/0000-0002-1234-0710

Мета статті полягає в обґрунтуванні особливостей організації мовленнєво-ігрової діяльності здобувачів дошкільної освіти в контексті розвитку мовлення особистості дитини.

Методи дослідження: теоретичне дослідження та аналіз наукової літератури з проблеми вивчення, узагальнення педагогічного досвіду, аналіз результатів освітньої діяльності здобувачів дошкільної освіти, метод експертних оцінок, спостереження, аналіз освітнього процесу.

Результати. Зазначено, що мовленнєво-ігрова діяльність здобувачів дошкільної освіти реалізується у вигляді ігор-занять, під час яких педагог застосовує різноманітні види діяльності. Проаналізовано, що під час організації зазначеного виду діяльності дошкільників застосовуються різноманітні ігрові методи та прийоми освітньої діяльності: ігрові діалоги, дидактичні, рухливі, сюжетно-рольові, народні ігри, ігрові мовленнєві ситуації, тощо. Також під час мовленнєвого спілкування застосовується мовлення у різноманітних видах діяльності: пізнавальній, художній, театралізованій. У подальшому це сприяє розвитку мовлення та застосування різних одиниць мови у повсякденній діяльності здобувачів дошкільної освіти. У статті зазначено, що у відповідності з педагогічною наукою можна стверджувати, що мовленнєво-ігрова діяльність здобувачів дошкільної освіти є освітньою взаємодією учасників освітнього процесу, основою якої є розвиток мовлення у здобувачів дошкільної освіти засобами гри.

Висновки. У мовленнєво-ігровій діяльності застосовуються різні ігрові методи організації освітньої діяльності дітей дошкільного віку. Проаналізовано, що в процесі ігрової діяльності здобувач дошкільної освіти розкриває власні риси характеру, інтелектуальні та психологічні здібності. У працях сучасних науковців психолого-педагогічної науки питання розвитку мови здобувачів дошкільної освіти було і залишається актуальним, а ігрова діяльність виступає головним засобом розвитку. У статті розкриті принципи мовленнєво-ігрової діяльності здобувачів дошкільної освіти, а саме: поєднання в діяльності здобувача дошкільної освіти компонентів гри та навчання та поетапний перехід від ігор – забав – за допомогою гри – завдання – до пізнавальної діяльності; поступове ускладнення освітнього завдання та умов гри; підвищення розумової активності здобувача дошкільної освіти у вирішенні запропонованих завдань; єдність освітніх і виховних впливів. Наголошено, що ігрова діяльність – один із найкращих засобів розвитку мовлення та мислення здобувачів дошкільної освіти. Вона сприяє розвитку в дошкільників почуття радості, задоволення, а ці почуття є головними засобами, що сприяють стимулюванню активного сприйняття мови та самостійної мовленнєвої активності дітей.

Ключові слова: мовленнєво-ігрова діяльність, освітній процес, розвиток мовлення, організація освітньої діяльності, заклад дошкільної освіти, дошкільна лінгводидактика.

ORGANIZATION OF SPEECH AND PLAY ACTIVITIES OF PRE-SCHOOL EDUCATION STUDENTS IN THE CONTEXT OF SPEECH DEVELOPMENT OF THE PERSONALITY OF THE CHILD

Shvets Tetiana Anatolyivna,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Senior Lecturer at the Department of Theory and Method
of Preschool and Primary Education

Kherson State University

tattishvets@gmail.com

orcid.org/0000-0002-1234-0710

Goal. The purpose of the article is to substantiate the peculiarities of the organization of speech and play activities of preschoolers in the context of the speech development of the child's personality.

Research methods: theoretical research and analysis of scientific literature on the problem of learning, generalization of pedagogical experience, analysis of the results of educational activities of students of preschool education, method of expert evaluations, observation, analysis of the educational process.

Results. It is noted that the speech and game activities of preschoolers are implemented in the form of games-classes, during which the teacher uses various types of activities. It was analyzed that during the organization of the specified type of activity of preschoolers, various game methods and methods of educational activity are used: game dialogues, didactic, moving, plot-role, folk games, game speech situations, etc. Also, during speech communication, speech is used in various types of activities: cognitive, artistic, theatrical. In the future, this contributes to the development of speech and the use of various language units in the daily activities of preschoolers. The article states that in accordance with pedagogical science, it can be stated that the speech and game activity of preschoolers is an educational interaction of participants in the educational process, the basis of which is the development of speech in preschoolers through games.

Conclusions. Various game methods of organizing the educational activities of preschool children are used in speech and game activities. It was analyzed that in the process of game activity, the student of preschool education reveals his own character traits, intellectual and psychological abilities. In the writings of modern scientists of psychological and pedagogical science, the issue of language development of students of preschool education was and remains relevant, and game activity is the main means of development. The article reveals the principles of speech and game activity of preschoolers, namely: the combination of play and learning components in the activity of a preschooler and a step-by-step transition from games – fun through games – tasks to cognitive activities; gradual complication of the educational task and game conditions; increasing the mental activity of the student of preschool education in solving the proposed tasks; the unity of educational and educational influences. It is emphasized that game activity is one of the best means of developing speech and thinking of preschoolers. It promotes the development of preschoolers' feelings of joy and satisfaction, and these feelings are the main means of stimulating the active perception of language and independent speech activity of children.

Key words: *speech and game activity, educational process, speech development, organization of educational activities, preschool education institution, preschool language didactics.*

Вступ. Гра – основний вид діяльності здобувачів дошкільної освіти. За допомогою ігрової діяльності дошкільники навчаються взаємодіяти з іншими, опановують необхідні знання та навички, які є основою освітньої діяльності у закладі дошкільної освіти.

Період дошкільного розвитку – це час активного розвитку здобувачем дошкільної освіти зв'язного мовлення. Мова і мовлення досліджуються в психології, педагогіці, філософії як складові компоненти єдиного процесу, який поєднує в собі мислення, уяву, пам'ять, а також емоції. Мова є головною сюжетною траєкторією залучення до духовних цінностей, а також потрібною умовою для організації освітнього процесу в умовах закладу дошкільної освіти.

Актуальність проблеми дослідження характеризується необхідністю і потребою спілкування здобувача дошкільної освіти з оточуючим, виразністю, доступністю і цікавістю. Пріоритетним засобом вирішення завдань мовленнєвого розвитку здобувачів дошкільної освіти є гра, яка забезпечує всебічне розв'язання завдань освітнього процесу дошкільників.

Теоретичне обґрунтування проблеми.

Проблема мовленнєвого спілкування здобувачів дошкільної освіти є предметом уваги багатьох вчених, які досліджували її значення в процесі комунікації дошкільника з однолітками або дорослими, удосконалені психічних процесів, репродуктивного

мислення під час комунікації з оточуючими, таким чином, щоб здобувач дошкільної освіти міг без труднощів висловити власні бажання, думки, враження, доступно та логічно переказати історію, почуту казку, подію або пережитий епізод, який почув від оточуючих або пережив особисто.

Вагомий внесок у розвиток теорії гри як засобу гармонійного та всебічного розвитку та виховання здобувачів освіти внесли Т.І. Поніманська, О.С. Савченко, М. Вашуленко, Н. Бібік, Н. Гавриш, А.М. Богуш та ін. Розуміння сутності гри, закономірностей її становлення досліджував А.В. Запорожець.

Вчені вважають, що ігри дошкільників закономірно виникли як відображення оточуючого світу. Разом із грою реалізується активне формування та розвиток усіх сторін мови здобувача дошкільної освіти (Богуш, 2007: 45–47).

Протягом останніх років дослідники, практики приділяють підвищену увагу розвитку мовлення здобувачів дошкільної освіти саме в процесі ігрової діяльності як у найефективнішій та найбільш зрозумілій сфері діяльності дітей.

Мета статті – обґрунтувати особливості організації мовленнєво-ігрової діяльності здобувачів дошкільної освіти в контексті розвитку мовлення особистості дитини.

Результати та дискусії. Мовленнєво-ігрова діяльність здобувачів дошкільної освіти реалізується у вигляді ігор-занять,

під час яких педагог застосовує різноманітні види діяльності. Під час організації зазначеного виду діяльності дошкільників застосовуються різноманітні ігрові методи та прийоми освітньої діяльності: ігрові діалоги, дидактичні, рухливі, сюжетно-рольові, народні ігри, ігрові мовленнєві ситуації, тощо (Богуш, 2007: 52). Також під час мовленнєвого спілкування застосовується мовлення в різноманітних видах діяльності: пізнавальної, художньої, театралізованої. У подальшому це сприяє розвитку мовлення та застосуванню різних одиниць мови в повсякденній діяльності здобувачів дошкільної освіти.

Разом з освітньою діяльністю гра є засобом гармонійного розвитку здобувача дошкільної освіти, виконуючи такі функції: освітню, виховну та розважальну (Полєвікова, Швець, 2018). У мовленнєво-ігровій діяльності дошкільники удосконалюють раніше опановані знання про навколишній світ, закріплюють та уточнюють їх. Фундаментом для мовленнєво-ігрової діяльності здобувачів дошкільної освіти є раніше здобуті уявлення про будову ігрового сюжету, ігрові дії з об'єктами та мовленнєві вміння та навички (Grshver, 2017). Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільника, як форма організації освітнього процесу, виконує розважальну та пізнавальну функції. Під час гри педагог виконує роль і наставника, і учасника (Скоморовська, 2017). Оскільки вихователь одночасно грає та навчає здобувачів освіти, тим самим за допомогою здійснює освітню діяльність (Гавриш, 2021). Домінантною умовою у процесі мовленнєво-ігрової діяльності дітей є варіативність гри. Мета мовленнєво-ігрової діяльності – це розвиток та вдосконалення мовлення здобувачів дошкільної освіти.

У відповідності з педагогічною наукою можна стверджувати, що мовленнєво-ігрова діяльність здобувачів дошкільної освіти є освітньою взаємодією учасників освітнього процесу, основою якою є розвиток мовлення у здобувачів дошкільної освіти засобами гри (Hansen, Broekhuizen, 2019). В мовленнєво-ігровій діяльності застосовуються різні ігрові методи організації освітньої діяльності дітей дошкільного віку (Богуш, 2007: 145–147).

Словесна гра – це гра, яка здійснюється за допомогою мовленнєвої комунікації; слово виступає засобом здійснення ігрового задуму та ігрової дії. В ігровій локації реалізується міжособистісна мовленнєва комунікація здобувачів дошкільної освіти, їх залучення до мовленнєвої взаємодії (Christ, Wang, 2010: 85). Також зі словесними іграми застосовуються вербальні ігри. Ці

ігри спрямовані на вирішення мовленнєвих завдань (Іншаков, 2015). Вони поділяються на творчі (режисерські ігри, театралізовані ігри, сюжетно-рольові за змістом художніх творів) та репродуктивні (ігри-інсценізації, ігрові мовленнєві вправи та ситуації, ігри за змістом літературних творів) (Алексеевко-Лемовська, 2018).

В основі мовленнєво-ігрової діяльності здобувачів дошкільної освіти є такі принципи: поєднання в діяльності здобувача дошкільної освіти компонентів гри та навчання та поетапний перехід від ігор – забав – за допомогою гри – завдання – до пізнавальної діяльності; поступове ускладнення освітнього завдання та умов гри; підвищення розумової активності здобувача дошкільної освіти у вирішенні запропонованих завдань; єдність освітніх і виховних впливів (Бурова, 2011).

Під час упровадження цих принципів організуються умови, які сприяють формуванню початкових форм самоконтролю та самооцінки здобувача дошкільної освіти, що має вагомим значення і для його освітньої діяльності, і для повноцінної взаємодії в оточенні однолітків.

Гра – один із найкращих способів розвитку мовлення та мислення здобувачів дошкільної освіти (Полєвікова, Швець, 2019). Гра доставляє дошкільнику відчуття задоволення, радості, а зазначені почуття є сильним засобом, що сприяє стимуляції активного сприйняття мови та мовленнєву активність.

Отже, розвиток мовлення здобувача дошкільної освіти сприяє реалізації таких умов, як:

1) постійна комунікація з дошкільником і як наслідок – довіра до педагога і бажання з ним взаємодіяти;

2) задоволення потреби здобувача дошкільної освіти у спілкуванні з іншими дітьми різного віку;

3) надання дошкільникам у потрібній кількості освітнього матеріалу; іграшок, книг, карток та ін. (Adamson, Bakeman, Deckner, 2014).

Вплив педагога на вибір ігрової діяльності дітей полягає в тому, що він підтримує зацікавленість до гри, розвиває ініціативи здобувачів дошкільної освіти, привчаючи їх аналізувати тему гри, самостійно добирати найбільш цікаву для них (Мозгова, 2011: 10–12). Таким чином, ефективна реалізація ігрової діяльності можлива за умови правильного керівництва вихователя, яке може зробити гру цікавим та захоплюючим процесом, за допомогою якого реалізується повноцінний розвиток мовлення здобувача дошкільної освіти (Швець, 2017: 368–369).

Висновки. У процесі ігрової діяльності здобувач дошкільної освіти розкриває власні риси характеру, інтелектуальні та психологічні здібності. У працях сучасних науковців психолого-педагогічної науки питання розвитку мови здобувачів дошкільної освіти було і залишається актуальним, а ігрова діяльність виступає головним засобом розвитку.

Ігрова діяльність – один із найкращих засобів розвитку мовлення та мислення здобувачів дошкільної освіти (Швець, 2018: 366). Вона сприяє розвитку в дошкільників почуття радості, задоволення, а ці почуття є головними засобами, що сприяють стимулюванню активного сприйняття мови та самостійній мовленнєвій активності дітей.

Перспективу подальших наукових досліджень вбачаємо в теоретичному обґрунтуванні, презентації та впровадженні ігрових технологій у психолого-педагогічному супроводі формування професійно-методичної спрямованості майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, розробці системи ігрових технологій, тренінгів мовленнєвого розвитку майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Подальшу роботу ми вбачаємо у вдосконаленні методики розвитку мовленнєво-ігрової діяльності здобувачів дошкільної освіти за допомогою інноваційних методів організації освітнього процесу на заняттях із розвитку мовлення дітей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеевко-Лемовська Л.В. Розвиток творчості в дітей середнього дошкільного віку в театральній ігровій діяльності. *Дошкільна освіта*. 2018. № 1(19). С. 33–36.
2. Базовий компонент дошкільної освіти. *Практика управління дошкільним закладом*. 2021. № 11.
3. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і методика навчання дітей рідної мови : підручник. Київ : Вища шк., 2007. 542 с.
4. Бузова А. Організація ігор-драматизацій з дітьми старшого дошкільного віку в дошкільному навчальному закладі. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2011. № 9. С. 51–58.
5. Гавриш Н. Мовлення дитини. Упроваджуємо оновлений Базовий компонент дошкільної освіти. Специфіка занять. Методи, прийоми та засоби формування мовленнєвої компетентності дошкільників. Позиція дорослого у спілкуванні з дітьми. *Дошкільне виховання*. 2021. № 3. С. 3–8.
6. Іншаков А.Є. Діяльнісний підхід до організації словникової роботи з дітьми старшого дошкільного віку. *Педагогіка вищої та середньої школи. Збірник наукових праць*. Кривий Ріг, 2015. Вип. 44. С. 203–208.
7. Мозгова М. Паличка-виручалочка для розвитку мовлення: використання ігор під час розвитку мовлення дітей. *Дитячий садок*. 2011. № 38. С. 3–31.

8. Полевикова О., Швець Т. Витоки словоцентризму мовної освіти дітей 5-7 років в історії зарубіжної педагогічної думки. *Педагогічні науки: зб. наук. праць*. Херсон, 2019. Вип. 87. С. 40–45.

9. Полевикова О.Б., Швець Т.А. Інтегровані заняття із пріоритетом мовленнєвої діяльності. Молодший дошкільний вік. I півріччя. Харків : Вид. група «Основа», 2018. 123 с.

10. Полевикова О.Б., Швець Т.А. Інтегровані заняття із пріоритетом мовленнєвої діяльності. Молодший дошкільний вік. II півріччя. Харків : Вид. група «Основа», 2018. 127 с.

11. Скоморовська І. Використання інноваційних технологій у професійній підготовці майбутніх вихователів ДНЗ. *Освітній простір*. 2017. № 11. С. 104–109. URL: <http://journals.pnu.edu.ua/index.php/esu/article/view/2362/2430>

12. Швець Т.А. Проблема підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів в контексті професійної майстерності. *Transformacja środowiska międzynarodowego i jego wielowymiarowość*, Tom 5, R. Kordonski, A. Kordonska, D. Kamilewicz-Rucińska (red.), Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Iwana Franki, Lwów-Olsztyn 2017, 426 с., авт.: с. 368–379. URL: https://www.academia.edu/34865507/Transformacja_środowiska_międzynarodowego_i_jego_wielowymiarowość_Tom_5 Документи з історії українських заповідників в архівних фондах установ НАН України.

13. Швець Т.А. Професійна підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти: Аналіз дефініцій. *ADVANCES OF SCIENCE: Proceedings of articles the international scientific conference*. Czech Republic, Karlovy Vary – Ukraine, Kyiv, 28 September 2018. Czech Republic, Karlovy Vary : Skleněný Můstek – Ukraine, Kyiv : MCNIP, 2018. С. 366–375. URL: https://dspace.nuph.edu.ua/bitstream/123456789/18579/1/ADVANCES_OF_SCIENCE_28.09.18.pdf.

14. Adamson L., Bakeman R., Deckner D., Nelson B. From Interactions to Conversations: The Development of Joint Engagement During Early Childhood. *Child Dev*. 2014. 941–955. 10.1111/cdev.12189.

15. Christ T., Wang X. C. Bridging the vocabulary gap: What the research tells us about vocabulary instruction the early childhood. *Young Children*. 2010. P. 84–91.

16. Grøver V. “Fostering vocabulary in early childhood education,” in *The Routledge international handbook of early literacy education: A contemporary guide to literacy teaching and interventions in a global context*, eds Kucirkova N., Snow C. E., Grøver V., McBride C. London : Routledge, 2017. P. 284–294. 10.4324/9781315766027-26.

17. Hansen J. E., Broekhuizen M. L. Quality of the Language-Learning Environment and Vocabulary Development in Early Childhood. *Scand. J. Educ. Res.* 2020:1705894. 10.1080/00313831.2019.1705894.

REFERENCES

1. Aleksieienko-Liemovska L.V. Rozvytok tvorchosti v ditei serednoho doshkilnoho viku v teatralno-ihrovii diialnosti. *Doshkilna osvita*. 2018. № 1(19). С. 33–36.
2. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity. *Praktyka upravlinnia doshkilnym zakladom*. 2021. № 11.
3. Bohush A. M. Doshkilna linhvodydaktyka: teoriia i metodyka navchannia ditei ridnoi movy: pidruchnyk. K. : Vyshcha shk., 2007. 542 s.

4. Burova A. Orhanizatsiia ihor-dramatyzatsii z ditmy starshoho doshkilnoho viku v doshkilnomu navchalnomu zakladi. *Vykhovatel-metodyst doshkilnoho zakladu*. 2011. № 9. S. 51-58.
5. Havrysh N. Movlennia dytyny. Uprovadzhuemo onovlenyi Bazovyi komponent doshkilnoi osvity. Spetsyfika zaniat. Metody, pryiony ta zasoby formuvannia movlennievoi kompetentnosti doshkilnykiv.pozytsiia dorosloho u spilkuvanni z ditmy. *Doshkilne vykhovannia*. 2021. № 3. S.3-8.
6. Inshakov A. Ye. Diialnisnyi pidkhid do orhanizatsii slovnykovoi roboty z ditmy starshoho doshkilnoho viku. *Pedahohika vyshchoi ta serednoi shkoly. Zbirnyk naukovykh prats*. Kryvyi Rih. 2015. Vyp. 44. S. 203-208.
7. Mozghova M. Palychka-vyruchalochka dlia rozvytku movlennia: vykorystannia ihor pid chas rozvytku movlennia ditei. *Dytiachyi sadok*. 2011. № 38. S. 3-31.
8. Polievikova O., Shvets T. Vytoky slovotsentryzmu movnoi osvity ditei 5-7 rokiv v istorii zarubizhnoi pedahohichnoi dumky. *Pedahohichni nauky : zb. nauk. prats*. Kherson, 2019. Vyp. 87. S.40-45.
9. Polievikova O.B., Shvets T.A. Intehrovani zaniattia iz priorytetom movlennievoi diialnosti. Molodshyi doshkilnyi vik. I pivrichchia. Kh. : Vyd. hrupa "Osnova". 2018. 123 s.
10. Polievikova O.B., Shvets T.A. Intehrovani zaniattia iz priorytetom movlennievoi diialnosti. Molodshyi doshkilnyi vik. II pivrichchia. Kh. : Vyd. hrupa "Osnova". 2018. 127 s.
11. Skomorovska I. Vykorystannia innovatsiinykh tekhnolohii u profesiinii pidhotovtsi maibutnykh vykhovateliv DNZ. *Osvitnii prostir*. 2017. № 11. S. 104-109. <http://journals.pnu.edu.ua/index.php/esu/article/view/2362/2430>.
12. Shvets T.A. Problema pidhotovky maibutnykh vykhovateliv doshkilnykh navchalnykh zakladiv v konteksti profesiinnoi maisternosti. *Transformacja srodowiska międzynarodowego i jego wielowymiarowość*, Tom 5, R. Kordonski, A. Kordonska, D. Kamilewicz-Rucińska (red.), Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Iwana Franki, Lwów-Olsztyn 2017, 426 s., avt.: s.368-379. URL: https://www.academia.edu/34865507/Transformacja_srodowiska_międzynarodowego_i_jego_wielowymiarowość_Tom_5_Dokumenty_z_istorii_ukraińskich_zapowiadników_w_archiwnych_fondach_ustanow_NAH_Ukrainy
13. Shvets T.A. Profesiina pidhotovka maibutnykh vykhovateliv zakladiv doshkilnoi osvity: Analiz definitsii. *ADVANCES OF SCIENCE: Proceedings of articles the international scientific conference*. Czech Republic, Karlovy Vary – Ukraine, Kyiv, 28 September 2018. Czech Republic, Karlovy Vary : Skleněný Můstek – Ukraine, Kyiv: MCNIP, 2018. S.366-375.URL:https://dspace.nuph.edu.ua/bitstream/123456789/18579/1/ADVANCES_OF_SCIENCE_28.09.18.pdf
14. Adamson L., Bakeman R., Deckner D., Nelson B. From Interactions to Conversations: The Development of Joint Engagement During Early Childhood. *Child Dev*. 2014. 941-955. 10.1111/cdev.12189
15. Christ T., Wang X. C. Bridging the vocabulary gap: What the research tells us about vocabulary instruction the early childhood. *Young Children*. 2010. 84-91.
16. Grøver V. "Fostering vocabulary in early childhood education," in *The Routledge international handbook of early literacy education: A contemporary guide to literacy teaching and interventions in a global context*, eds Kucirkova N., Snow C. E., Grøver V., McBride C. (London: Routledge, 2017. 284-294. 10.4324/9781315766027-26
17. Hansen J. E., Broekhuizen M. L. Quality of the Language-Learning Environment and Vocabulary Development in Early Childhood. *Scand. J. Educ. Res*. 2020:1705894. 10.1080/00313831.2019.1705894

Стаття надійшла до редакції 29.06.2022.
The article was received 29 June 2022.